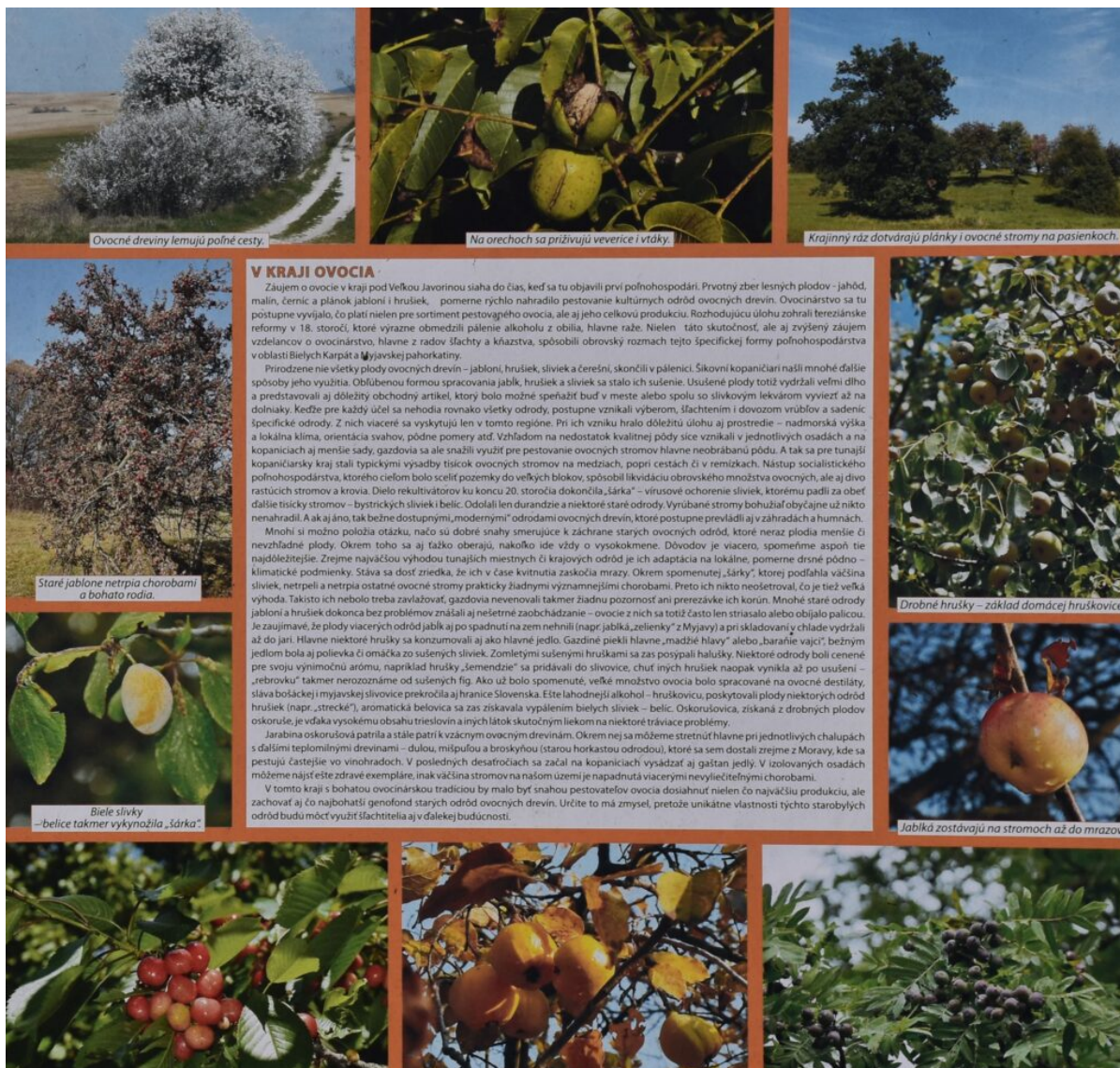

Náučný chodník Poriadie - Rudník

Ovocné dreviny lemujuť poľné cesty.

Na orechoch sa prižívajú veверице i vtáky.

Krajinný ráz dotvárajú plánky i ovocné stromy na pasienkoch.

V KRAJI OVOCIA

Zaujím o ovocie v kraji pod Veľkou Javorinou siahá do čias, keď sa tu objavili prví poľnohospodári. Prvotný zber lesných plodov - jablôd, malín, čerešní a pláňok jabloní i hrušiek - pomerne rýchlo nahradilo pestovanie kultúrnych odrôd ovocných drevín. Ovocinárstvo sa tu postupne vyvíjalo, čo platí nielen pre sortiment pestovateľného ovocia, ale aj jeho celkovú produkciu. Rozhodujúcu úlohu zohrali tereziánske reformy v 18. storočí, ktoré výrazne obmedzili pálenie alkoholu z obilia, hlavne raže. Nielen táto skutočnosť, ale aj zvýšený záujem vzdelancov o ovocinárstvo, hlavne z radov šľachty a kňazstva, spôsobili obrovský rozmach tejto špecifickej formy poľnohospodárstva v oblasti Bielych Karpát a Myjavskej pahorkatiny.

Prírodné nie všetky plody ovocných drevín - jabloní, hrušiek, sliviek a čerešní, skončili v pálení. Šikovní kopaničiari našli mnohé ďalšie spôsoby jeho využitia. Oblúbenou formou spracovania jablôk, hrušiek a sliviek sa stalo ich sušenie. Usušené plody totiž vydržali veľmi dlho a predstavovali aj dôležitý obchodný artikel, ktorý bolo možné speňažiť buď v meste alebo spolu so slivkovým lekárom vyviezť až na dolniansky. Keďže pre každý účel sa nehodia rovnako všetky odrody, postupne vznikali výberom, šľachtením i dovozom vrúblov a sadenic špecificke odrody. Z nich viaceré sa vyskytujú len v tomto regióne. Pri ich vzniku hralo dôležitú úlohu aj prostredie - nadmorská výška a lokálna klíma, orientácia svahov, pôdne pomery atď. Vzhľadom na nedostatok kvalitnej pôdy, síce vznikali v jednotlivých osadách a na kopaničiach aj menšie sady, gazdovia sa ale snažili využiť pre pestovanie ovocných stromov hlavne neobrábanú pôdu. A tak sa pre tunajší kopaničiarsky kraj stali typickými výsadby tisícok ovocných stromov na medziach, popri cestách či v remiškách. Nástup socialistického poľnohospodárstva, ktorého cieľom bolo sceliť pozemky do veľkých blokov, spôsobil likvidáciu obrovského množstva ovocných, ale aj divo rastúcich stromov a krovia. Dielo rekultivátorov ku koncu 20. storočia dokončila „šárka“ - vírusové ochorenie sliviek, ktorému padli za obeť ďalšie tisíce stromov - bystrických sliviek i belíc. Odolali len durandzie a niektoré staré odrody. Vyrubané stromy bohužiaľ obyčajne už nikto nenahradil. A ak aj áno, tak bežne dostupnými „modernými“ odrodami ovocných drevín, ktoré postupne prevládajú aj v záhradách a humnách.

Mnohí si možno položia otázku, načo sú dobré snahy smerujúce k záchrane starých ovocných odrôd, ktoré neraz plodia menšie či nevzhľadné plody. Okrem toho sa aj ťažko oberajú, nakoľko ide vždy o vysokokmenné. Dôvody je viaceré, spomeňme aspoň tie najdôležitejšie. Zrejme najväčšou výhodou tunajších miestnych či krajových odrôd je ich adaptácia na lokálne, pomerne drsné pôdno - klimatické podmienky. Stáva sa dosť zriedka, že ich v čase kvitnutia zasiahne mraz. Okrem spomenutej „šárky“, ktorej podľahla väčšina sliviek, netpeki a netopia ostatné ovocné stromy prakticky žiadnymi významnejšími chorobami. Preto ich nikto neosetroval, čo je tiež veľká výhoda. Takisto ich nebolo treba zavlažovať, gazdovia nevenovali takmer žiadnu pozornosť ani prerazkve ich korún. Mnohé staré odrody jabloní a hrušiek dokonca bez problémov znášali aj neštandardné zaobchádzanie - ovocie z nich sa totiž často len striasalo alebo obijalo palicou. Je zaujímavé, že plody viacerých odrôd jablôk aj po spadnutí na zem nehnili (napr. jablko „zelenky“ z Myjavy) a pri skladovaní v chlade vydržali až do jari. Hlavne niektoré hrušky sa konzumovali aj ako hlavné jedlo. Gazdine piekli hlavne „madrbe hlavy“ alebo „baranie vajce“ bežným jedlom bola aj polievka či omáčka zo sušených sliviek. Zomletými sušenými hruškami sa zas posypali halušky. Niektoré odrody boli cenené pre svoju výnimočnú arómu, napríklad hrušky „semendzie“ sa pridávali do slivovice, chuť iných hrušiek naopak vynikla až po usušení - „rebrovku“ takmer nerozoznáme od sušených fig. Ako už bolo spomenuté, veľké množstvo ovocia bolo spracované na ovocné destiláty, sláva bošáckej i myjavskej slivovice prekročila aj hranice Slovenska. Ešte lahodnejší alkohol - hruškovica, poskytovali plody niektorých odrôd hrušiek (napr. „streček“), aromatická belovica sa zas získavala vypálením bielych sliviek - belíc. Oskorušovica, získaná z drobných plodov oskorušky, je vďaka vysokému obsahu tieslovín a iných látok skutočným liekom na niektoré tráviace problémy.

Jarabina oskorušová patrí a stále patrí k významným drevinám. Okrem nej sa môže stretnúť hlavne pri jednotlivých chalupách s ďalšími teplomilnými drevinami - dulou, mišpulou a broskyňou (starou horkastou odrodou), ktoré sa sem dostali zrejme z Moravy, kde sa pestujú častejšie vo vinohradoch. V posledných desaťročiach sa začal na kopaničiach vysádzať aj gaštan jedlý. V izolovaných osadách môžeme nájsť ešte zdravé exempláre, inak väčšina stromov na našom území je napadnutá viacerými nevyliciteľnými chorobami. V tomto kraji s bohatou ovocinárskou tradíciou by malo byť snahou pestovateľov ovocia dosiahnuť nielen čo najväčšiu produkciu, ale zachovať aj čo najbohatší genofond starých odrôd ovocných drevín. Určite to má zmysel, pretože unikátne vlastnosti týchto starobylých odrôd budú môcť využiť šľachtelia aj v ďalšej budúcnosti.

Staré jablone netpia chorobami a bohato rodia.

Bielye slivky - belice takmer vyvíjajú „šárka“

Drobné hrušky - základ domácej hruškovice

Jablík zostávajú na stromoch až do mrazov

Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Myjava
Geomorfologické jednotky:	Myjavská pahorkatina
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Rudník, základná škola (ZŠ)
Východisko:	Rudník, obecný úrad
Trasa:	Rudník, obecný úrad - Rudník, U Hluchých - Poriadie, železničná stanica
Dĺžka, prevýšenie:	2,3 km, prevýšenie 50 m
Čas prechodu:	1 h
Počet zastávok:	3

Náročnosť:	nenáročná trasa
------------	-----------------

Zameranie chodníka: prírodovedné, ochranárske, ovocinárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2012

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave (2022).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Miestna akčná skupina Kopaničiarsky región, Kancelária KR-MAS, ul. M. R. Štefánika 560/4, 907 01 Myjava, tel. (TIC) 0917 240 098

Poznámky: (1) Na informačných paneloch sa pred názvom chodníka uvádza aj názov projektu - „Chodníčky za poznaním slovensko-moravského pohraničia“ -, v rámci ktorého bol vybudovaný. (2) Názov náučného chodníka evokuje smer jeho trasy v rozpore s číslovaním zastávok (panelov) v teréne.

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie obmedzene, keďže jeho trasa vedie zväčša po cestnej komunikácii, hoci relatívne málo frekventovanej.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Rudník. Kopaničiarska obec východne od Myjavy vo východnej časti Myjavskej pahorkatiny s niekoľkými osadami v povodí horného toku **potoka Rudník**, pravostranného prítoku Jablonky. Ako samostatná obec vznikol v roku 1955 odlúčením niekoľkých kopianíc od tzv. Veľkej Myjavy (podobne ako päť ďalších obcí). Územie bolo kopaničiarsky osídlené v časoch tureckých výbojov a rôznych prenasledovaní. Prvá písomná zmienka o lokalite (lese) Rudník je z roku 1661. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, tkáčstvom, výšivkárstvom, čipkárstvom, rezbárstvom, boli tu vyhne, mlyn a výroba rastlinného oleja, za socializmu väčšina pracovala v priemyselných podnikoch v Myjave. Hoci názov obce napovedá prípadný výskyt rudných surovín, pre celé územie a okolie Myjavskej pahorkatiny je charakteristický len výskyt nerudných (stavebných, tehliarskych) surovín, ktoré sa aj priemyselne ťažili. V okolí Rudníka sa v minulosti zistil v komplexe slienitých ílov len výskyt sadrovca (chemicky dihydrát síranu vápenatého), mäkkého bezfarebného či bledo sfarbeného minerálu.

Poriadie. Kopaničiarska obec prevažne v Myjavskej pahorkatine a čiastočne na južnom okraji Bielych Karpát severovýchodne od Myjavy na rozvodnom chrbte medzi tokmi Myjava, Kostolník, Rudník a Cengelka. Vznikla - zároveň s inými piatimi obcami - v roku 1955 odlúčením niekoľkých kopianíc od Myjavy. Jej územie bolo osídľované utečencami pred tureckou expanziou a v 17. storočí českými exulantmi. Jednou z najstarších kopianíc je Dolný Výhon, odkiaľ sa osídľovanie rozširovalo ďalej. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, ešte začiatkom 20. storočia aj výrobou dreveného riadu, náradia a kolovratov. V mieste U Klasovitých nad osadou Dolný výhon, kde v poslednej bitke prvej septembrovej výpravy Slovenského povstania 28. septembra 1848 v boji proti maďarskému vojsku zahynulo dvanásť hurbanovských vojakov a vyhoreli časti osady, stoja dva pomníky - menší z

roku 1928 a nad ním monumentálny železobetónový z roku 1968 od akad. sochára Štefana Belohradského so štvorverším Rudolfa Fabryho. V rámci Slovenského národného povstania v rokoch 1944 - 1945 pôsobili v okolí obce partizánske skupiny. Po druhej svetovej vojne obyvatelia pracovali okrem poľnohospodárstva v priemysle na Myjave, v Starej Turej a i.

Myjavská pahorkatina. Medzihorský geomorfologický celok na západe Slovenska zhruba medzi Sobotišťom, Osuským, Prašníkom, Bzincami pod Javorinou a Brestovcom medzi Malými Karpatmi na juhu a Bielymi Karpatmi na severe a Považským podolím na východe a Chvojnickou pahorkatinou na západe. Ide o zvlnené nevysoké (zväčša 250 - 400 m n. m.) územie s charakteristickými plošinami oddelenými širšími dolinkami, pri južnom okraji kulminujúce Bradlom (543 m n. m.) s veľmi pestrou a zložitou geologickou stavbou. Okrem paleogénnych flyšových hornín (zlepence, ílovce) sú hojne zastúpené neogénne (zlepence, pieskovce, brekcie) a mezozoické (vápence, pieskovce, sliene, ílovce) horniny včítane bradiel a ich obalu niekde s prekryvom štvrtohorných sedimentov (sprašové hliny, svahové sedimenty, štrkopiesky nív). Miestami - na relatívne odolných horninách, napr. bradlových tvrdošoch (jurské vápence) či masívnych chrbtach na kriedových pieskovcoch a vápencoch - sa vyskytuje výrazný i skalnatý reliéf (Brančské bradlá) alebo terén s pomerne veľkým prevýšením až vrchovinného rázu - teda nie pahorkatinného, ako by nasvedčoval zaužívaný názov celku -, členený hlbšími dolinami Myjavy, Brezovského potoka, Jablonky, Trstia a ich prítokov. [Poznámka na okraj - vrch Bradlo napriek názvu nie je bradlom v geologickom zmysle.] Pre územie Myjavskej pahorkatiny je charakteristický hojný výskyt historických výmoľov, podmienených kombináciou miestami nízkej odolnosti geologického podložja, veľkej členitosti reliéfu, spôsobu obrábania odlesnenej pôdy v rámci kopaničiarskeho osídlenia od 16. storočia a jeho časového prekryvu s tzv. malou dobou ľadovou s častými silnými zrážkami s efektom intenzívnej vodnej erózie. Zhruba polovica plochy medzihoria je dnes zalesnená prevládajúcimi bučninami, a to najmä na skeletnatých pôdach, strmých svahoch, opustených pasienkoch a na územiach s výmoľmi bohato zastúpeným agátom bielym.

Názvy informačných panelov

1. Poľné lesíky
2. V kraji ovocia
3. Železnica a invázne rastliny

